

JEL Classification: G20, G21

Онищенко Юлія Ігорівна,
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету (ОНЕУ), Україна
Яворський Вадим Віталійович
студент факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету (ОНЕУ), Україна

ДЕРЖАВНІ БАНКИ В СТРУКТУРІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Протягом останніх років банківська система України функціонує у складних умовах спаду виробництва, високої інфляції та низької платоспроможності населення, що були спричинені політичною нестабільністю та кризовими явищами в економіці. Складна економічна ситуація супроводжується зменшенням кількості банків та зміною структурування вітчизняної банківської системи. Це й обумовлює актуальність проведення даного дослідження.

Значний внесок у розробку питань теорії і практики функціонування банківської системи здійснили такі вітчизняні вчені-економісти: В. Возняка, О. Дзюблюка, В. Коваленко, Л. Кузнецової, Ю. Онищенко, Ю., М. Савлука, В. Стельмаха та ін.

З метою дослідження діяльності державних банків доцільно дослідити структурування банківських установ за формою власності (державні, приватні, змішані) та державною приналежністю (іноземні, національні, спільні). Це обумовлено прийняттям Рішення Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем «Про розподіл банків на групи» № 40 від 5.02.2021 з метою забезпечення здійснення комплексного аналізу діяльності, відповідно до якого визначено такі групи банків в структурі банківської системи України: банки з державною часткою, банки іноземних банківських груп, банки з приватним капіталом [28].

Для аналізу структури власності на банки проведемо оцінку структури статного капіталу банків України, яка відображає розподілення статного капіталу банківської системи між державою, іноземними та національними інвесторами. (рис. 1).

Як видно з рис. 1, структура власності на грошові внески у статутні капітали банків у 2018-2022 рр. залишається практично незмінною: 65% складає питома вага державного капіталу у статутному капіталі банків України, 28% - питома вага іноземного капіталу, 6% - питома вага національного приватного капіталу. Така структура власності на банки є негативною, так як основним акціонером цих банків є держава, що може приводити до політично мотивованого кредитування, завищення очікуваних збитків, щоб отримати від Уряду додаткові кошти, держава у окремих випадках може чинити тиск на НБУ, вимагаючи від регулятора надавати держбанкам певні преференції та дозволи, що стосуються

кредитування державних компаній або навіть змінити регуляції для всієї банківської системи таким чином, щоб державні банки могли не порушувати економічних нормативів під час здійснення політично важливих угод. [48]

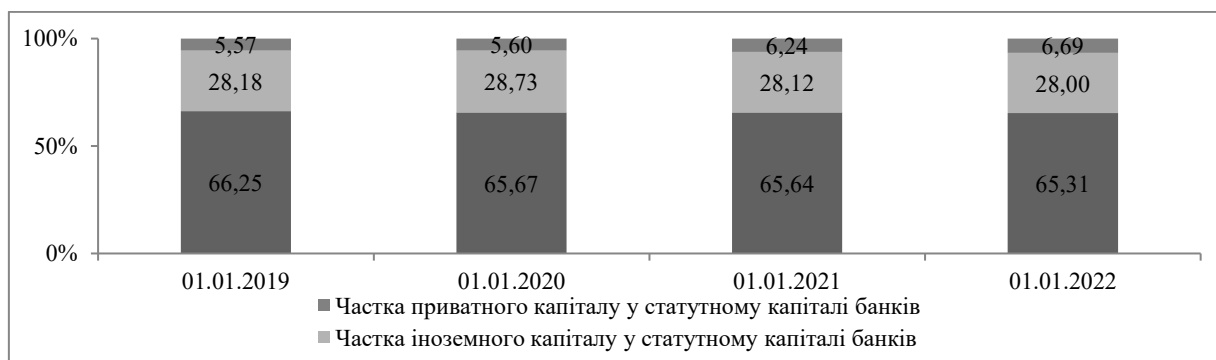

Рис. 1. Структура власності на грошові внески у статутні капітали банків України у 2018-2022 рр., у відсотках [42]

Аналіз структуру активів банківської системи України за приналежністю капіталу (рис. 2) показав, що найбільша частка активів припадає на банки з державним капіталом: на 1 січня 2019 року вона складала 60%, проте її частка знизилася та на 1 січня 2022 року вже складає 50%. Позитивною тенденцією є поступове збільшення у 2017-2021 рр. частки активів банків з національним приватним капіталом – з 12% до 20%. При цьому частка активів банків з іноземним капіталом залишається на рівні 30%.

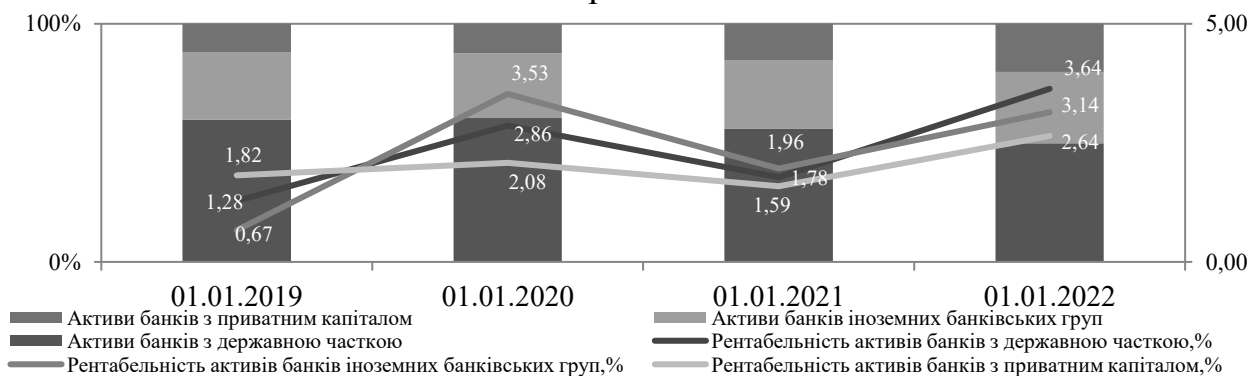

Рис. 2. Динаміка структури активів банківської системи України в розрізі банків за приналежністю капіталу у 2017-2021 рр. [42]

Аналіз рентабельності активів в розрізі груп банків за приналежністю капіталу показав, що: діяльність банків з національним приватним капіталом була успішною у 2017 році та складала 1,82%, проте у 2019-2021 рр. є найнижчою за банківською системою України; діяльність банків іноземних банківських груп була найбільш вдалою у 2019-2020 рр., коли вони отримали найбільшу рентабельність за банківською системою України. На 1 січня 2021 року їх рентабельність складає 3,14%; діяльність державних банків не можна вважати найбільш ефективною, так як займаючи найбільшу частку на банківському ринку рентабельність їх активів знаходилася на середньому рівні по відношенню до

інших банків. Однак за результатами 2021 року рентабельність активів державних банків є найбільшою та складає 3,64%.

Така ситуація з державними банками, на нашу думку, пов'язана із роботою Міністерства фінансів України щодо реформування державного банківського сектору. З цією метою Міністерством фінансів за участі Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Міжнародної фінансової корпорації та Європейського банку реконструкції та розвитку було розроблено та запроваджуються «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору». [49]

Ключовими завданнями, що визначені в даному документі є докорінний перегляд принципів та механізмів корпоративного управління державними банками та фокусування бізнес та операційних моделей державних банків з метою досягнення найвищої ефективності їх діяльності.

Досягнення мети держави для державних банків потребує суттєвої перебудови моделі ведення бізнесу та впровадження нових управлінських механізмів. Відтак, подальший розвиток банків буде сфокусовано на двох основних напрямках перетворень:

- максимальна орієнтація на цільові клієнтські сегменти, задоволенні повного обсягу потреб у фінансових послугах клієнтів і тим самим максимізація доходів;

- реформування операційних моделей.

Запровадження засад стратегічного реформування державного банківського сектору забезпечить: удосконалення принципів та механізмів корпоративного управління; підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності державних банків; перетворення державних банків із збиткових у прибуткові, що може створити додаткове джерело надходжень до бюджету від прибутків держбанків.

Список використаних джерел

1. Про розподіл банків на групи: Рішення Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем від 5.02.2021 № 40. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_05022021_40_CCRB_PS
2. Наглядова статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
3. CASE Україна. Державні банки: Валіза без ручки. URL: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2021/12/CASE_zvit_derzh_banky_5.pdf
4. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору. URL: <https://mof.gov.ua/uk/banki-derzhavnogo-sektoru>